

Eduskunnan sivistysvaliokunta
LA 81/2016 vp

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto lakialoitteesta laiksi perusopetuslain 6 §:n muuttamisesta

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) kiittää sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua perusopetuslain 6 §:n muuttamisesta.

Lausunnon keskeiset huomiot

- Lastensuojelun Keskusliitto ei pidä nyt lausuttavana olevan esityksen ajankohtaa perusteltuna. Yksittäisten toimenpiteiden sijaan tarvitaan suunnitelmallinen ja tutkittuun tietoon perustuva toimenpideohjelma kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi. Hyvän pohjan tälle tarjoaa opetus- ja kulttuuriministeriön asettama kiusaamisen ehkäisyn työryhmä, joka parhaillaan valmistelee omia muutosehdotuksiaan. Keskusliitto pitää perusteltuna, että ennen perusopetuslain avaamista odotetaan työryhmän muutosehdotukset.
- Jo tällä hetkellä lainsäädäntö mahdollistaa opetuspaikan vaihtamisen, kun siihen on opetukseen liittyvä perusteltu syy.
- Kiusaaminen on ryhmäilmiö, jonka estäminen edellyttää ymmärrystä lasten ja nuorten ryhmäsuhteista ja tavoista toimia keskenään. Yksilötason ratkaisut eivät ole riittäviä. Lisäksi, pääosin rangaistuksiin keskittyvä kiusaamistilanteisiin puuttuminen on osoittautunut vaikutuksiltaan tehottomaksi.
- Kiusaamisen kitkeminen edellyttää puuttumisen ohella vahvaa panostamista ehkäisevään työhön sekä yhtenäisiä toimintakäytäntöjä. Myös muun muassa opettajankoulutuksessa on syytä kiinnittää nykyistä enemmän huomiota lapsen ja koko yhteisön hyvinvoinnin näkökulmaan.

Kiusaamisen ehkäisyn työryhmän muutosehdotukset tulee ottaa huomioon

Lastensuojelun Keskusliitto ei pidä nyt lausuttavana olevan esityksen ajankohtaa perusteltuna. **Yksittäisten toimenpiteiden sijaan tarvitaan suunnitelmallinen ja tutkittuun tietoon perustuva toimenpideohjelma kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi.** Hyvän pohjan tälle tarjoaa parhaillaan työskentelevä opetus- ja kulttuuriministeriön asettama kiusaamisen ehkäisyn työryhmä¹, jonka toimikausi päättyy kuluvan vuoden lopussa. Yhtenä työryhmän keskeisenä tehtävänä on tehdä esitys mahdollisista lainsäädännöllisistä mahdollisuuksista lisätä velvoitteita puuttua kiusaamiseen. **Lastensuojelun Keskusliitto pitää perusteltuna,**

¹ <http://minedu.fi/hanke?tunnus=OKM023:00/2017>

että ennen perusopetuslain avaamista odotetaan työryhmän muutosehdotukset. Näin vältetään myös päällekkäistä työtä.

On selvää, että **mikäli kiusaaminen on vakavaa ja sitä ei saada muilla keinoin loppumaan, saatetaan tarvita myös järeämpiä puuttumiskeinoja.** Lastensuojelun Keskusliitto muistuttaa, että jo tällä hetkellä lainsäädäntö mahdollistaa opetuspaikan vaihtamisen, kun siihen on opetukseen liittyvä perusteltu syy (POL 6§2). Perusopetuslaki mahdollistaa myös koulukiusaamistapauksissa kurinpitorangaistuksina muun muassa kirjallisen varoituksen sekä määräaikaisen erottamisen (POL 36§). Asian jatkovalmistelussa on syytä selvittää jo käytettävissä olevien keinojen toimeenpanoon liittyvät kysymykset sekä mahdolliset esteet ja tarkentaa lainsäädäntöä tarvittaessa. **Lastensuojelun Keskusliitto pitää keskeisenä, että mahdolliset muutokset perustuvat lainsäädännön kokonaisvaltaiseen arviointiin,** ei yksittäisiin esityksiin. Myös tähän edellä mainitun työryhmän työ tarjoaa hyvän pohjan.

Kiusaaminen on ryhmäilmiö

Koulukiusaaminen on vakava ilmiö ja ongelma², joka voi johtaa sosiaalisiin ja terveydellisiin ongelmiin ja jopa syrjäytymiseen, jos siihen ei puututa riittävän varhain ja tehokkaasti. Tässä suhteessa onkin erityisen huolestuttavaa, että lapset ja nuoret kokevat, että koulun aikuiset eivät puutu ongelmaan riittävästi³. Lapsen oikeuksien sopimuksen⁴ mukaisesti lapsella on oikeus syrjimättömyyteen ja sopimuksen allekirjoittaneiden valtioiden tulee taata lapsen kehittymisen edellytykset mahdollisimman täysimääräisesti.

Kun kiusaamista tarkastellaan sosiokulttuurisen viitekehyksen näkökulmasta, **näyttäytyy se hyvin vahvasti ryhmäilmiönä⁵, jolloin ryhmän jäsenet vaikuttavat vahvasti siihen ilmeneekö kiusaamista vai ei. Yksilötason ratkaisut eivät siis ole riittäviä,** vaan kiusaamisen estäminen **edellyttää ymmärrystä lasten ja nuorten ryhmäsuhteista ja tavoista toimia keskenään⁶.** Tiivistettynä kyse on toimintakulttuurista, joka säätelee, miten kussakin ryhmässä käyttäydytään. Hierarkkisissa ryhmissä kiusaaminen on sosiaalisesti palkitsevaa. Mikäli tällaisesta ryhmästä siirretään kiusaamista harjoittava lapsi tai nuori pois, on jopa todennäköistä, että joku muu ottaa tämän roolin ja kiusaaminen jatkuu. Toiseen opetuspaikkaan siirrettävä lapsi tai nuori voi myös jatkaa kiusaamiskäyttäytymistään uudessa opetuspaikassa, jolloin asiaa vain

² Sisäasiainministeriön Kuka ei kuulu joukkoon? Lasten ja nuorten kokema syrjintä Suomessa -tutkimuksen (2010) mukaan syrjinnän vaarassa olevia ryhmiä edustavat lapset ja nuoret nimesivät koulun yleisimmäksi paikaksi, jossa syrjintää tapahtuu.

³ THL:n Kouluterveyskyselyn (2015) mukaan 65 prosenttia kiusatuista tai muita kiusanneista peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisista koki, että koulun aikuiset eivät puuttuneet kiusaamiseen.

⁴ Yk:n lapsen oikeuksien yleissopimus <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/sopimus-kokonaisuudessaan/>

⁵ Laura Repo ja Vilja Laaksonen (2017) ovat määritelleet kiusaamisen seuraavasti: *”Kiusaamisella tarkoitetaan ryhmässä tapahtuvaa loukkaavaa ja vahingoittavaa vuorovaikutusprosessia, joka ajan myötä johtaa jonkun tai joidenkin sulkemiseen yhteisön ulkopuolelle”.*

⁶ Kiilakoski, Tomi (2012) Koulu nuorten kokemana ja näkemänä. Tilannekatsaus – marraskuu 2012. Opetushallituksen muistiot 2012:6.

siirretään eteenpäin. Esityksessä ei myöskään oteta kantaa siihen, miten tulisi toimia tilanteissa, joissa ”kiusaajana” toimii useampi lapsi tai nuori. Nyt **lausuttavana oleva esitys kiusaamista harjoittavan oppilaan siirtämisestä toiseen kouluun ei siis ole yksiselitteinen tai ongelmaton.**

Pääosin rangaistuksiin keskittyvä puuttuminen tehotonta

Stigmoilla on taipumusta tuottaa kyseisen leiman mukanaan tuomaa odotettua käyttäytymistä. Tutkimusten perusteella voidaan myös todeta, että **pääosin rangaistuksiin keskittyvä kiusaamistilanteisiin puuttuminen on osoittautunut vaikutuksiltaan tehottomaksi**⁷. Tutkimusten⁸ perusteella näyttää siltä, että **nimenomaan aikuisen ja lapsen läheinen ja lämmin suhde ehkäisee kiusaamiskäyttäytymistä ja rohkaisee lapsia puolustamaan muita.** Keskeistä olisikin **löytää yhteys kiusaavaan lapseen tai nuoreen- samalla vahvasti viestittäen, että kiusaaminen ei käy.** Toisaalta roolit eivät myöskään aina ole yksiselitteisiä, sillä osa kiusaamista harjoittavista lapsista on myös itse kiusaamisen kohteita. Lisäksi, myös kiusaamista harjoittava lapsi tai nuori tarvitsee tukea.

Kiusaamisen kitkeminen edellyttää vahvaa panostamista ehkäisevään työhön sekä yhtenäisiä toimintakäytäntöjä

Koska kiusaaminen on ryhmäilmiö, **on tehokkaampaa ja vaikuttavampaa tukea koko ryhmää yhden oppilaan siirtelemisen sijaan.** Puuttumisen ohella huomiota tulee kiinnittää myös **kiusaamisen ehkäisemiseen riittävän varhain, jo ennen kuin sitä ilmenee.**

Kiusaamisen ehkäisyn kannalta on keskeistä **kiinnittää huomiota ja tukea lasten sosiaalisia taitoja ja vuorovaikutustaitoja.** Myös kiusaamiseen ja syrjintään puuttumisen menetelmien tulee perustua lasten ja nuorten osallisuuteen konfliktien ratkaisemisessa. Tästä yksi hyvä esimerkki on vertaissovittelu, jossa edistetään lasten vuorovaikutustaitoja. Osallisuutta tukeva lähestymistapa on myös uusien opetussuunnitelman perusteiden ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukainen.

Huomiota tulee kiinnittää myös niin opettajien kuin muiden kasvattajien taitoihin liittyen **ryhmytymisen tukemiseen ja ryhmänhallintaan sekä yhteisöllisen, ja kaikkien vastuuta korostavan, toimintakulttuurin rakentamiseen.** Tämä vaatii intensiivistä ja pitkäjänteistä työtä, mutta myös yhtenäisiä käytäntöjä puuttua kiusaamiseen sekä johdon tukea. Lisäksi tulee panostaa opettajien, muiden kasvattajien sekä johdon **täydennyskoulutukseen.** Myös **opettajankoulutuksessa on syytä kiinnittää nykyistä enemmän huomiota lapsen ja koko yhteisön hyvinvoinnin näkökulmaan**⁹. Merkittävä tekijä koulukiusaamisen vähentämiseksi

⁷ Laura Repo (2015) Bullying and its prevention in early childhood education. Research report / University of Helsinki, Faculty of Behavioural Sciences, Department of Teacher Education; nro 367

⁸ Camodeca M., Caravita S., Coppola G. (2015). Bullying in preschool: the associations between participant roles, social competence, and social preference. *Aggress. Behav.* 41 310–321. 10.1002/ab.21541

⁹ Tätä näkökulmaa korostaa myös opetus- ja kulttuuriministeriön kiusaamisen ehkäisyn työryhmä väliraportissaan: Kiusaamisen vastaisen työn lähtökohdat perusopetuksessa, toisella asteella ja varhaiskasvatuksessa. Väliraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:12

on myös **ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus, jonka järjestämiseen Suomi on sitoutunut**¹⁰. Lisäksi Lastensuojelun Keskusliitto pitää erittäin kannatettavina avauksia, joissa koulun ovia on avattu nuorisotyön tai muun muassa järjestöjen toimijoille.

Samalla on keskeistä, että kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen saadaan systemaattiseksi osaksi kaikkia kasvatus- ja koulutusasteita. Viime vuosina työtä on tehty erityisesti kouluikäisten lasten kanssa, mutta **kiusaamista ennaltaehkäisevä työ tulisi saada systemaattisemmaksi osaksi myös varhaiskasvatusta.**

Oppilas- ja opiskelijahuollon resurssit ovat turvattava

Oppilas- ja opiskelijahuollolla on oma keskeinen roolinsa kiusaamisen ehkäisyssä ja siihen puuttumisessa. **Lastensuojelun Keskusliitto esittää huolensa siitä, että monin paikoin oppilas- ja opiskelijahuollon resurssit ovat täysin riittämättömät.** Yhteisöllistä oppilashuoltoa toteutetaan hyvin vaihtelevasti ja **erityisesti koulukuraattori ja -psykologipalveluja ei ole tarjolla riittävästi.** Tietyillä alueilla kasvatus- ja perheneuvoloiden toimintaa on supistettu ja tehtäviä on siirretty muun muassa koulupsykologien vastuulle. Tämä resurssi on pois oppilashuoltotyöstä, jota tulisi vahvistaa, ei kaventaa.

---

¹⁰ Lapsen oikeuksien sopimuksen (LOS) 29 artiklassa edellytetään koulutusta, joka kehittää kunnioitusta ihmisoikeuksia kohtaan. Lisäksi YK:n jäsenvaltiot ovat hyväksyneet vuonna 2012 YK:n ihmisoikeuskasvatusta koskevan julistuksen, jonka mukaisesti kaikilla YK:n jäsenvaltioilla on velvollisuus järjestää ihmisoikeuskasvatusta ja -koulutusta. [Ihmisoikeuskeskus](#) on kiteyttänyt YK:n julistuksen ihmisoikeuskasvatuksen määrittelyn seuraavasti: *”Ihmisoikeuskasvatusta on kaikki sellainen koulutus, kasvatus ja tiedotus, joka tähtää ihmisoikeuksien ja perusvapauksien maailmanlaajuiseen kunnioitukseen, ja joka siten ehkäisee ihmisoikeusloukkauksia. Ihmisoikeuskasvatus antaa ihmisille tietoja, taitoja ja ymmärrystä omien asenteiden ja toimintatapojen kehittämiseksi vahvistamaan ihmisoikeusmyönteistä kulttuuria. Tähän kuuluu sekä omien oikeuksien tunnistaminen, että toisten oikeuksien kunnioittaminen”*